N. Rózsa Erzsébet

Nemzetközi reakciók az egyiptomi fordulat után

2011. február 11-én, pénteken lemondott Mohamed Huszni Mubárak egyiptomi elnök, és a hatalmat a fegyveres erők legfelsőbb tanácsára bízta. Ezzel kezdetét vette a poszt-Mubárak-korszak, melynek mibenlétéről, milyenségéről és hosszúságáról az elmúlt két hétben számos elképzelés látott napvilágot. A nyugati világ vezetői a demokratikus átalakulást, Khamenei ajatollah az iszlám forradalom győzelmét üdvözli, míg sokan – így a török vezetők is – egyfajta török modell megvalósulását látják reálisnak. Az egyiptomi minta minden bizonnyal mértékadó lesz a térség hasonló gondokkal küzdő országai számára, miközben – egyes félelmek szerint – az arab–izraeli béke jövőjét is alapjaiban befolyásolhatja.

Bevezetés

Általában minden kockázat nélkül felvethető, hogy az elkövetkező időszak politikai berendezkedése *muszlim demokrácia* lesz, függetlenül attól, hogy köztársaságnak vagy monarchiának nevezik az adott államot. Ennek radikális és mérsékelt változatát lehet megkülönböztetni, s ezek – ha már létező „típusokra" utalunk – a teokratikus iráni berendezkedés vagy a hadsereggel biztosított török demokrácia mintáját követhetik. Az egyiptomi – és más arab országokban bekövetkezett – események ugyanakkor egy új modell kialakulásának lehetőségét is előrevetítik. Egyiptom jövőjével kapcsolatosan, illetve a poszt-Mubárak-korszak elemzésekor minden forgatókönyvben komoly, de pontosan fel nem mérhető hatású tényezőként szerepel a Muszlim Testvérek mozgalma – annak ellenére, hogy nyilatkozataikban maguk is a tüntetők szekuláris politikai követeléseit fogalmazták meg, a szokásos iszlamista jelszavak nélkül. Jelenlétük és a tüntetéseket követő tárgyalásokban való részvételük azonban az elemzőket különböző – iráni, török és esetleg egyiptomi – modellek megfogalmazására készteti, anélkül azonban, hogy a modell tartalmát bárki is definiálná (azon túlmenően, hogy iszlamista erők ragadják magukhoz a hatalmat), vagy iszlamizmusának mibenlétét vizsgálná. Az egyiptomi eseményekre – a különböző

regionális és nemzetközi szereplők részéről – adott válaszok ezeket a forgatókönyveket és dilemmákat mutatják be.

Az Iráni Iszlám Köztársaság

Az iráni vélemények középpontjában az a tény áll, hogy a két ország, Egyiptom és Irán között harminckét éve, az 1979-es iszlám forradalom győzelme óta nincs teljes diplomáciai kapcsolat, csak *„interest section”*. Ismert, hogy Irán nem ismeri el Izrael létét (Egyiptom viszont békét kötött vele), hogy Mohamed Reza Pahlavi sahot végül Egyiptom fogadta be (ott is van eltemetve), illetve, hogy Teheránban utcát neveztek el Anvar Szadat egyiptomi elnök merénylőjéről. Bár a két ország közötti kapcsolatok 2008-ban javulni kezdtek, és a diplomáciai kapcsolatok helyreállításáról is tárgyaltak, arra azonban mégsem került sor. Ezért az egyiptomi rendszerben bekövetkező, bármiféle változás Irán számára csak pozitív lehet, még akkor is, ha a hadsereg Mubárak politikáját folytatná. Erre utal az is, hogy két iráni hadihajó engedélyt kapott a Szuezi-csatornán való áthaladásra, amire 1979 óta nem volt példa.

Az iráni hivatalos körök – Ali Khamenei ajatollah, az iszlám forradalom legfőbb vezetője és Mahmúd Ahmadinezsád elnök – üdvözölték az egyiptomi megmozdulásokat, melyekben az „iszlám ébredést”, az iszlám forradalom győzelmét látják, amelyhez az 1979-es iráni iszlám forradalom szolgáltatta a mintát. Úgy vélik, ez csak a kezdet, az egész térség iszlamizálódik, és az új Közel-Keleten nem lesz helye sem az Egyesült Államoknak, sem Izraelnek. (Ebben az iráni „új Közel-Kelet” koncepcióban visszacsengenek az idősebb Bush új világrendjének, a Simon Peresz által felvázolt új Közel-Keletnek, de még akár Francis Fukuyama „a történelem vége” elméletének elemei is – iráni „hangszerelésben”.)

Az iráni ellenzék – a hivatalos Iránnal szemben – a 2009-es iráni elnökválasztást követő megmozdulásokban látja a mintát és a példát, amely az egyiptomi – tunéziai, jemeni, bahreini stb. – tüntetésekben szerepet játszott. Akkor meneszteni akarták a hatalomból az ország vezetőit – elsősorban Mahmúd Ahmadinezsádot, majd a tüntetések előrehaladtával Khamenei ajatollahot is –, ami nem sikerült ugyan, azonban azt mondják: „Semmi kétség, hogy azoknak az eseményeknek a kezdőpontját, melyeknek ma tanúi vagyunk Tunisz, Szanaa, Kairó,

Alexandria és Szuez utcáin, a 2009. június 14., 17. és 19-i teheráni tömegtüntetésekben kell keresnünk."[1]

Abban mindenesetre egyetérteni látszik az iráni vezetés és az ellenzék is, hogy a mintát ők – Irán – szolgáltatta. Az ország számára azonban az egyiptomi (és tuniszi) események egy további problémát is felvetnek: az egyiptomi tüntetések sikerén felbuzdulva nemcsak az arab világ más országaiban, de Iránban is újabb megmozdulásokra került sor. Az ellenzék az egyiptomi és tuniszi demonstrálókat támogató szimpátiatüntetéseket akart szervezni: „azért, hogy megmutassuk szolidaritásunkat a térség népi mozgalmaival, és különösen a tunéziai és egyiptomi népnek az autokratikus kormányzataikkal szembeni szabadságkereső mozgalmaival".[2] A hatóságok azonban a felvonulást nem engedélyezték. Február 14-én – majd azt követően is – mégis ezrek tüntettek Teheránban, Iszfahánban, Sírázban és Meshedben, amit a hatalom igyekezett megakadályozni. Egyrészt azzal, hogy az ellenzéki megmozdulások két emblematikus alakját, Mir Moszein Műszavit és Mehdi Karrúbit házi őrizetbe helyezték,[3] másrészt azzal, hogy a vallási vezetők és a parlamenti képviselők egy csoportja nyilvánosan követeli bíróság elé állításukat és halálra ítélésüket.

Egyiptom jövőjének lehetséges „iráni modellje" óriási vitát váltott ki mind a politikában, mind a nemzetközi kapcsolatok elméletében és elemzésében. Paradox módon, az „iráni modell" éppen azokat az erőket kapcsolja össze, amelyek a térség egyik legmeghatározóbb konfliktusának szereplői: az iráni vezetők, az Egyesült Államok és Izrael mind a modell megvalósulását látják, vagy félik. Ennek következtében számtalan elemzés látott napvilágot, melyekben az egyiptomi eseményeket az 1979-es történésekkel hasonlítják össze, azonban az egybevetések tanulsága leginkább a különbözőségekben foglalható

---

[1] Mir Hoszejn Műszavit, a 2009- es elnökválasztás egyik jelöltjét, volt miniszter-elnököt idézi Semira N. Nikou: „Iranians Split on Egypt's Turmoil". *The Iran Primer,* http://iranprimer.usip.org/blog/2011/feb/03/iranians-split-egypt%E2%80%99s-turmoil, 2011. február 3.

[2] „Iran Opposition: Will Arab Uprisings Spread?". *BBC,* http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12448627, 2011. február 14.

[3] „Iran Police Fire Tear Gas at Opposition Rally in Tehran". *BBC,* http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12447225, 2011. február 14.

össze. Azaz, a két eseménysor – attól eltekintve, hogy az addigi erőskezű vezetőt távozásra kényszerítették – gyakorlatilag semmiben sem egyezik,[4] így abban sem, hogy valóban forradalom volt-e, ami Egyiptomban zajlott, hiszen a hatalmi elit, beleértve a hadsereget, a helyén maradt.

Törökország

Ismert, hogy az Európai Unióval csatlakozási tárgyalásokat folytató Törökországot a Nyugat elfogadható mintaként állítja az iszlám világ, de különösen az arab országok elé, mint olyan országot, melyben az iszlámot és a nyugati típusú fejlődést, a demokráciát sikeresen egyeztették össze. A 2002-ben kormányzati pozícióba került és azóta is kormányzó AKP kezdettől „iszlám demokráciaként" hivatkozik a török berendezkedésre. Vezetői a már betiltott török iszlamista pártokban (Refah, Fazilet) kezdték politikai karrierjüket. Jóllehet kormányzati pozíciójukban nem „élnek" az iszlamizmussal, mindennapjaikban azonban számos momentumban tetten érhető az iszlám (leglátványosabban pl. a fejkendőkérdésben).

A török vezetés szívesen lép fel a demokrácia támogatójaként, amit tömegbázisával, országon belüli támogatottságával hitelesen meg is tehet. Amikor George W. Bush meghirdette a Közel-Kelet demokratizálását, gyakran elhangzott, hogy az kifejezetten Törökország érdeke. Ezzel párhuzamosan, az utóbbi években Törökország megítélése, presztízse jelentősen megnövekedett a térségben, köszönhetően a sokkal aktívabb és látványosabb török politizálásnak, a konfliktusokban vállalt közvetítői szerepnek, illetve az Izraeltől való eltávolodásnak. Egyes vélemények egyenesen „neo-oszmanizmusról", az oszmán-török birodalom valamiféle szellemi újrateremtéséről beszélnek.

A tunéziai, de főleg az egyiptomi események a török vezetést is meglepték. Recep Tayyip Erdoğan török miniszterelnök mégis ebben a demokrata szellemben szólalt meg akkor is, amikor a demokrácia

[4] A tételes összehasonlítás meghaladná ezen elemzés kereteit, ezért l. pl. Juan Cole: „Why Egypt 2011 Is Not Iran 1979". www.juancole.com/2011/02/why-egypt-2011-is-not-iran-1979.html, 2011. február 2.

stabilizáló tényező szerepét hangsúlyozta, és felszólította Mubárakot a távozásra. „Egyetlen kormány sem képes a túlélésre népének akaratával szemben. Az elnyomó kormányok ideje lejárt." (Talán az sem mellékes, bár ebben a pillanatban a háttérbe szoruló körülmény, hogy Tunéziának és Egyiptomnak mint turistacélpontoknak az átmeneti kiesésével a török üdülőhelyek látogatottsága rekordokat döntöget.) Ugyanakkor a térség hirtelen demokratizálódása Törökországnak nem áll érdekében. Egyrészt, mivel az átalakulás instabilitáshoz vezet(het) Törökország közvetlen szomszédságában. Márpedig az utóbbi években felépített török regionális hatalmi szerep a jelenlegi *status quo*n alapszik. Másrészt, mivel az így létrejövő kormányok – ha a jelenleg látható trendek érvényesülnek – sokkal kevésbé lesznek Amerika-barátok, és ellenségesebben viszonyulnak majd Izraelhez is. Törökországnak az Izraellel szemben használt retorikája az elmúlt években egyre élesebbé vált ugyan, de a háttérben az együttműködés jelentős elemei (pl. a hadseregek között) változatlan. Ráadásul a törökök jó és egyre intenzívebb kapcsolatokat ápolnak a szíriai vezetéssel, melynek helyzete szintén meginoghat.

Egyelőre azonban a török presztízs a térségben változatlan, a török modell pedig – térségen belül és kívül egyaránt – a legkívánatosabb végkifejlet lehet. Sőt, átmenetileg felértékelheti Törökországot nyugati szövetségesei szemében.

Izrael

Bár a tunéziai, algériai, jemeni stb. megmozdulások közvetlenül nem befolyásolták Izrael környezetét, Mubárak lemondása komoly dilemma elé állította az országot. Nem véletlen, hogy az izraeli vezetés sokáig nem szólalt meg az egyiptomi helyzettel kapcsolatban. Amikor pedig végre megtette, akkor is inkább arról nyilatkoztak, hogy addig, amíg fennáll annak a veszélye, hogy a demokratizálódás folyamatában radikális elemek, különösen iszlamista csoportok kerülhetnek hatalomra, még nem jött el az idő az arab világ demokratikus átalakulására. Mindez furcsán hangzott abban a régióban, ahol Izrael a térség egyetlen demokráciájaként fogalmazza meg önmagát – még akkor is, ha Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök nem magát a folyamatot kérdőjelezte meg, hanem annak a veszélyét emelte ki, hogy a kaotikus helyzetben

egy szervezett iszlamista erő ragadhatja magához a hatalmat, ahogyan például Iránban is történt.

Izrael környezete az elmúlt években jelentős mértékben átalakult: Törökország, mellyel szoros kapcsolatokat ápolt, egyre inkább eltávolodott tőle, miközben Szíriával és Iránnal egyre szorosabb kapcsolatot épített ki. Izrael Iránban a létét fenyegető veszélyforrást lát, amit Ahmadinezsád elnök retorikája, illetve a Szíriának, a Hezbollahnak és a Hamásznak nyújtott iráni támogatás még jobban megerősít. Az Egyesült Államok megítélése kevésbé kedvező, befolyása jelentősen meggyengült a térségben, és komoly nézeteltérésekre került sor az amerikai és izraeli vezetés között.

Izrael 1979-ben békét kötött Egyiptommal, majd 1994-ben Jordániával is, de Mubárak most távozott a hatalomból, és tüntetésekre került sor Jordániában is. Jóllehet eddig a tüntetők nem fogalmaztak meg Izrael-ellenes jelszavakat és a béke felmondását sem tűzték a napirendre, Izrael mégis attól tart, hogy egy esetleges radikalizálódás a béke végét jelentheti. (Meg kell jegyezni, hogy mindeddig kizárólag a Muszlim Testvérek említették az egyiptomi–izraeli békét: adott esetben népszavazásra bocsátanák a kérdést. Ez, ha úgy tetszik, „elegáns" megoldása lehetne dilemmájuknak: politikai programjukban tulajdonképpeni kötelező elemként meg kell jelennie a kérdésnek, de érdekeik a béke felmondásával ellentétesek.)

A legtöbb elemző egyetért abban, hogy bármiféle változás következzen is be a térségben, az egyrészt az amerikai befolyás további csökkenéséhez, másrészt az iráni külpolitikai pozíciók erősödéséhez vezet. (Erre utal a két iráni hadihajónak a Szuezi-csatornán történő áthaladására kiadott engedély is.) Mindez azt is jelenti egyben, hogy szinte bizonyos, hogy az arab közvéleményt jobban képviselő rendszerek sokkal kevésbé lesznek megértőek Izrael palesztin- és telepespolitikája irányában, mint az eddigi hatalmi elitek. Izraelnek új szövetségeseket kell keresnie, de legalábbis mindent meg kell tennie további elszigetelődésének megakadályozására. (Emlékezetes, hogy az egyiptomi tüntetések első napjaiban az izraeli politikusok és a média egyenesen arról szóltak, hogy „Obama elárulta [és] magára hagyta Mubárakot", „magunkra vagyunk hagyva" stb.)[5] Ez pedig már rövid

[5] Idézi többek között Daniel Levy: „Complicating the Transition in US–Egyptian Relations". *The Middle East Channel,*

távon is felveti az izraeli–palesztin konfliktus mielőbbi rendezésének és lezárásának szükségességét.[6]

A Nyugat: az Egyesült Államok és az Európai Unió

Az Egyesült Államok, melynek megítélése amúgy is kedvezőtlen a Közel-Keleten,[7]7 most a közvéleményben is, de még az Amerikával szövetséges politikai elitek szemében is súlyos vereséget szenvedett. Hillary Clinton külügyminiszter asszony és Barack Obama elnök első beszédei jól tükrözték az amerikai értékek és érdekek közötti ellentmondást: miközben üdvözölték a tömegek megmozdulását, szinte a végsőkig partnerként tárgyaltak Mubárak elnökkel. A tüntetések alatt egymásnak ellentmondó nyilatkozatok követték egymást; sőt, a CIA-re hivatkozva a sajtó már a Mubárak távozását megelőző napon tudni vélte, hogy a február 10-én este elmondott beszédében az egyiptomi elnök lemond. Mindezek egyrészt túl kevésnek, másrészt túl soknak bizonyultak. A tüntetők nem érezték, hogy az Egyesült Államok valóban kiállt volna demokratikus törekvéseik mellett, miközben az arab világ (és Izrael) vezetői úgy vélték, az USA magára hagyta Mubárakot.

Az Európai Unió, melyet szintén váratlanul értek a tunéziai és egyiptomi események, részben hasonló „cipőben jár”: miközben a demokratizálódást üdvözölte (volna), régi szövetségeseivel nem fordulhatott szembe, ezért inkább „kivárt”, és csak nagyon óvatos – leginkább az emberi jogok tiszteletben tartását szorgalmazó – nyilatkozatok hangzottak el. Zein al-Ábidín Ben Ali és Mubárak távozását követően a demokratikus és békés átmenet jelentőségét hangsúlyozták, azonban – mint arra a közel-keleti sajtó emlékeztetett – az észak-afrikai változásokban még nyilvánvalóbbá vált, hogy „a király meztelen”. Az Európai Unió szomszédságpolitikája a harmadik állammal megkötött

---

http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2011/02/01/complicating_the_transition_in_us_egyptian_relations, 2011. február 1.

[6] Simon Peresz beszéde a 11. izraeli biztonsági konferencián Herzliyában, 2011. február 6-án.

[7] 2010-ben az USA-ról alkotott negatív vélemény („nagyon kedvezőtlen” + „valamennyire kedvezőtlen) aránya 85%, és évek óta nagyjából változatlan. L. N. Rózsa Erzsébet: „Arab közvélemény 2010”. Gyorselemzések, No. 13. (2010), http://www.hiia.hu/index.php?menu=26&gyors=2048, 2010. augusztus 10.

megállapodások és akciótervek egyes részei között feltételességet állapít meg, azaz a fejlesztési segélyek és a különböző gazdasági megállapodások feltétele az akciótervek politikai vállalásainak végrehajtása – ezeket valójában nem tartatták be. Az EU Tunéziával és Egyiptommal megállapított akcióterveinek részét képezi a demokráciát, a jog uralmát és az emberi jogok érvényesítését segítő reformok terén való együttműködés.[8] Ezek hiánya azonban nem gátolta az Uniót abban, hogy az ún. *„advanced status"*-ról szóló tárgyalásokat folytasson Ben Ali rendszerével – melyet az EU bővítésért és szomszédságpolitikáért felelős biztosa, a cseh Stefan Füle „példaként [állított] a térség számára", illetve „Európa fontos és megbízható partnereként" jellemzett[9] –, vagy a Mubárak vezette Egyiptommal szorosan együttműködjön. De különösen szembetűnő volt a hosszú francia hallgatás is a tunéziai események idején.

Az Európai Tanács elnöke, Herman Van Rompuy és az EU főképviselője, Catherine Ashton, továbbá az Unió nagy tagállamainak vezetői, többek között Angela Merkel német kancellár Ben Ali és Mubárak távozását követő kijelentései egyrészt későn jöttek, másrészt arra utaltak, mintha Európa vezetőinek fogalmuk sem lenne a reális térben zajló eseményekről, azaz arról, hogy a politikai elit mindkét országban, de különösen Egyiptomban, a helyén maradt.

Mindezek, valamint pl. Merkel asszonynak az egyiptomi–izraeli béke fennmaradása feletti aggodalma nem teszik az Európai Uniót sem hitelesebbé, sem elfogadottabbá a térségben. Ugyanakkor mind az Egyesült Államok és Izrael, mind az Unió számára felvetik annak szükségességét, hogy közel-keleti politikájukat a poszt-Mubárak (posztdiktatórikus) korszak realitásai alapján – melyekben a közvéleménynek, beleértve a muszlim demokratákat és a demokratizálódó iszlamistákat, az eddiginél minden bizonnyal jelentősebb szerepe lesz – újragondolják.

---

[8] „EU/Tunesia Action Plan". http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/tunisia_enp_ap_final_en.pdf; „EU/Egyip Action Plan". http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/egypt_enp_ap_final_en.pdf.

[9] Sophie Quintin Adali: „Tunisia Uprising: 'Ethical Europe' Has No Clothes". *Hürriyet Daily News,* http://www.hurriyetdailynews.com/n.php?n=tunisia-uprising-ethical-europe-has-no-clothes-2011-02-01, 2011. február 1.

A muszlim demokrácia lehetőségei: Lesz-e egyiptomi modell?

Egyiptom – és az arab világon végigsöpörni látszó megmozdulások – jövője az egész Közel-Keletet átalakíthatja. Jóllehet ma még nem világos, hogy ezek az átalakulások mennyiben tekinthetők hasonlóaknak, valóban ugyanannak a folyamatnak a részét képezik-e, illetve hogy a különböző országok társadalmában milyen erők – ugyanazok vagy hasonlók – kerülnek vezető pozícióba, magukról a megmozdulásokról több megállapítást tehetünk: spontán (szervezetlen) népi kezdeményezések voltak, melyekben az iszlamista mozgalmak, szervezetek, pártok nem játszottak jelentős szerepet.

Egyiptom vonatkozásában mindenki egyetért abban, hogy a demokratikus választásokon a klientúraszövetségként működő állam másodlagos pártszerveződéseivel, azaz a tegnap még hegemón helyzetben lévő Nemzeti Demokrata Párttal és az ellenzéki pártok csoportjával szemben a Muszlim Testvérek mozgalma jelenti majd a valódi kihívást. Látható, hogy a mai egyiptomi szervek – az átmenetre való tekintettel – a pártok alapítását megnehezítő feltételek jó részét figyelmen kívül hagyják, és a jelentkező szervezeteket rendszerint bejegyzik. Minthogy különböző ideológiák mentén szerveződnek a régi-új pártok, az erők elaprózódása várható. Ezt egyébként a politikai magatartásformák hagyománya is sejtetni engedi. Azt lehet mondani, hogy a szerveződési szinten, objektíve, a Muszlim Testvérek előnyös pozíciót kapott a január 25-i mozgalommal. Bár a február elején mért adatok szerint viszonylag alacsony a támogatottságuk (15%), ennek valós értéke majd az átmeneti időszakban mutatkozik meg.

Másfelől, a Muszlim Testvérek mozgalmának társadalmi tevékenysége (oktatási, segélyezési és egészségügyi programja) népszerűséget és támogatást hoz, érzelmi politizálása nagy tömegeket mozgósít. Vallási elkötelezettsége vitathatatlan, hagyományosan szemben áll az intézményes iszlámnak a Mubárak-rezsimet kiszolgáló elitjével, és ideológiájának kidolgozása során nagymértékben támaszkodhat Júszuf al-Karadáví[10] elképzeléseire. A Muszlim Testvérek mozgalma által

[10] Al-Karadávi (sz. 1926) hosszú ideje Katarban él, az al-Dzsazíra műsoraiban rendszeresen szerepel, különösen népszerű „Az élet és a vallásjog (saría)" c. sorozata, amelyben a gyakorlati élet által felvetett kérdésekre ad megalapozott vallásjogi válaszokat. A modern muszlim – *vallásos* – életmód

meghirdetett, a vallási „közép” programja a szélsőségektől való elhatárolódást jelzi, de az „igazi” muszlim vallásosság koráni fogalmát – és képviseletének igényét – is megidézi. Az al-Azhar vezetésének megújítását célzó törekvéseik csak úgy értelmezhetők, hogy az iszlám képviseletét legalábbis felül szeretnék vizsgálni országos szinten, de talán a szunnita világ tekintetében is, amihez al-Karadáví ideológiai munkássága komoly támaszt nyújthat.

De a kérdésre, hogy lesz-e egyiptomi modell, csak a jövő adhat választ.

(2011. február 21.)

(Első közlés: *MKI-Elemzések,* 2011/7.)

kialakításához járult hozzá egyik legismertebb munkájával, az *Ami megengedett és ami megtiltott az iszlámban* c. könyvével. Államelmélete az iszlám politikaelméleti fogalmainak „demokratikus” átértelmezésével kísérletezik. Jelentős szerepe volt a nyugati diaszpórában élő muszlimok vallásjogának kialakításában. A Muszlim Testvérek „muftijának” tartják, több alkalommal is vezetőjükké választották volna, de ezt elhárította azzal, hogy az egész muszlim közösségnek szeretne szolgálatot tenni. Az események értékelésében mérsékletre és határozottságra szólítja fel a szereplőket.